

UMĚLECKÉ MUZEUM MIGRACE FENIX (ROTTERDAM). PROSTOR, KTERÝ POVSTAL Z „POPELA“

Ondřej Štěpánek

Obr. 1–9. Muzeum migrace Fenix v Rotterdamu, foto Ondřej Štěpánek, Tomáš Kavka

Mezi významné nové výstavní instituce patří bezesporu umělecké muzeum Fenix v Rotterdamu, které se zaměřuje na téma migrace. Slavnostní otevření se konalo 15. května 2025 za účasti královny Máximy Nizozemské, která má za sebou – jako rodačka z argentinského Buenos Aires – rovněž dlouhou migrační trajektorii. Jednou z deklarovaných ambic muzea je přispět k rozvoji Rotterdamu jakožto významné evropské kulturní destinace.

Jaký je příběh tohoto muzea? Co nabízí svým návštěvníkům? V čem se liší od jiných muzeí podobného zaměření? Nejen odpovědi na tyto otázky jsme se chtěli dozvědět při návštěvě tohoto unikátního prostoru na počátku července 2025, kterou jsme absolvovali za doprovodu odborného pracovníka Fenixu.

Nové muzeum se nachází v renovovaných prostorech monumentálních překladišť, které byly se svou délkou 360 metrů svého času největší na světě. Již od roku 1923 sloužily pod názvem „San Francisco Warehouse“ coby skladovací prostory společnosti Holland America Line. Uvedená firma pomohla zprostředkovat vystěhování milionů Evropanů do Spojených stá-

tů koncem 19. a v první třetině 20. století. Za druhé světové války byly prostory skladišť poničeny a prostřední část budovy zničil v roce 1948 požár. Následně došlo k přestavbě původního objektu na dvě budovy a jako muzeum nyní slouží jen část označovaná FENIX II. V průběhu času prošel prostor různými rekonstrukcemi a jeho přestavba na muzejní prostory probíhala v posledních několika letech. Mezi úpravy patřilo například navrácení původní zelené barvy okenním rámcům. Celý dlouhý proces obnovy objektu reflektuje i název místa, který připomíná bájného opeřence povstávajícího z popela.

S ohledem na monumentálnost nového muzea asi leckoho překvapí fakt, že jeho vznik nebyl financován z veřejných rozpočtů, ale z financí filantropické nadace Droom en Daad Foundation. Ta byla založena v roce 2016, podporuje různými způsoby kulturní projekty (též Batavierhuis či Muziekwerf) a je vedena bývalým ředitelem velkého amsterodamského uměleckého muzea Rijksmuseum Wimem Pijbesem. Ředitelkou nového muzea byla v roce 2020 jmenována Anne Kremersová. Dlouhé roky před otevřením muzea již cestovali jeho

zástupci po světě, kde získávali hotová umělecká díla, objednávali nová díla od současných umělců a diskutovali s odborníky o tom, jak nejlépe zprostředkovat složitou problematiku migrace v dobách, kdy je téma také silným politickým tématem.

Nejen po Evropě vznikla zejména v posledních dvou desetiletích celá řada muzeí, které se věnují migraci.¹ Velká část z těch větších se nachází rovněž v přístavních městech, často též v prostorách historicky souvisejících s migrací. Muzea tohoto typu se nacházejí například v Gdyni (Museum Emigracji), Hamburku (BallinStadt Emigrant Museum), Bremerhavenu (Deutsches Auswandererhaus), Antverpách (Red Star Line Museum) či Dublinu (The Irish Emigration Museum). Soustředí se především na vystěhovalectví z těchto míst a představení různých aspektů cesty migrantů, a to především do Ameriky (včetně následné základní integrace v nové domovině). Nové muzeum v Rotterdamu

oproti tomu nenabízí historický výklad, číselné údaje, dobové kulisy nebo obšírné úvodní texty. Mluvit nechává dobře popsaná umělecká díla a lidské zkušenosti, přičemž univerzální téma migrace je představováno především očima umělců. Ti prostřednictvím své tvorby odhalují nadčasovost fenoménu, který se prolíná s emocemi, jako je láska, smutek a naděje. Migrace tak v muzeu není jenom předmětem utrpení, ale rovněž příběhem očekávání a dobrodružství. Muzeum si neklade za cíl nabízet výklad nebo odpovědi, ale spíše nastiňovat otázky.

Návštěva muzea

V době našeho pobytu byl návštěvník ze všech stran obklopen masivními polepy propagujícími nové muzeum již ve chvíli, kdy přijel do nejbližší stanice metra v Rotterdamu. Nápaditá reklama udělaná formou

¹ O prezentaci migrace v evropských muzeích více např. zde: PEKÁRKOVÁ, Eliška – SMIDOVÁ, Michaela – ŠENOVSKÁ, Magdalena. Prezentace migrace v evropských a českých muzeích a expozicích. *Muzeum: Muzejní a vlastivědná práce*. Praha: Národní muzeum, 2024, 62(2), 60–77. ISSN 1803-0386.

schematické mapy (obdobné, jako je ta, co vám pomáhá s orientací v metru) nastiňovala pocity migrantů v rámci celého procesu přesídlení. Dominantním prvkem exteriéru muzea je tzv. Tornádo, které navrhl architekt Ma Yansong z pekingského architektonického studia MAD. Je viditelné už z velké dálky a zvenku trochu připomíná tobogán. Prohlídku s kurátorem jsme začali právě výstupem vzhůru „Tornádem“. Na střechu se ovšem dá dostat různými cestami symbolizujícími různé cesty migrantů – možné je i svezení výtahem. „Tornádo“ je vyrobené z přibližně tří set nerezových panelů a protíná strop uprostřed budovy. Umožňuje výhled z výšky na město, a to zejména okolní budovy a četné vodní cesty. Posléze jsme se opět přesunuli do přízemí. V něm se nachází informační středisko, obchod se suvenýry, bistro, hodiny tvořené z bot ztracených či zanechaných migranty při přesunech, ale také úvodní video či dvě tematické expozice. První z nich s názvem „Suitcase Labyrinth“ (bludiště z kufrů) je složena z přibližně dvou tisíc beden a kufrů různých tvarů a velikostí, včetně krabic na klobouky či pouzder na hudební nástroje. Kurátorský tým muzea zveřejnil již před několika lety akviziční výzvu směřovanou široké veřejnosti, zavazadla následně shromažďoval po celé zemi a pečlivě zaznamenával často velmi silné příběhy jejich původních vlastníků.

Část zavazadel (přibližně kolem 40 kusů) má barevné visačky se jménem původního majitele, datací a QR kódem. To umožňuje návštěvníkům vyslechnout v různých jazycích v zapůjčených přístrojích příběhy původních majitelů cestovních zavazadel na vlastní uši. Mezi nimi nechybí kufr s příběhem Evy Pacovské, která odešla z Československa v předvečer druhé světové války (1938). V prostoru nalezneme i starší kufry. Vůbec nejstarší příběh spojený s jedním z nich se váže k roku 1898, kdy jedna z Holanďanek odjela do čínského přístavu Tchien-t'in s manželem, který zde měl působit jako obchodník. Po manželových nevěrách se nakonec rozhodla odstěhovat a se svými čtyři dětmi se dostala přes Vladivostok a Moskvu zpět domů, kde bojovala za ženská práva. Nejnovější příběh kufru s QR kódem líčí osud ukrajinského uprchlíka a váže se k roku 2022. Na stěně je dlouhá chronologická linka „migration a Rotterdam ve 101 krocích“, která pracuje s konkrétními letopočty. Zajímavým prvkem na stěně jsou svítící neonové šipky symbolizující hlavní migrační trajektorie. Jsou vůbec prvním uměleckým dílem, které muzeum získalo do sbírky, a to v roce 2018.

Druhá expozice „The Family of Migrants“ (rodiny migrantů) se skládá z fotografií větších rozměrů, které jsou působivě prezentovány v prostoru. Jedná se o téměř dvě stě fotografií pocházejících od 136 fotografů,

kteřé byly pořízeny v 55 zemích světa. Společně nastiňují příběhy spojené s migrací. Nejstarší fotografie byla pořízena v roce 1905 ve Spojených státech amerických a nejnovější pochází z letošního roku ze Sýrie. Expozice je inspirována slavnou fotografickou expozicí „The Family of Man“ (1955, MoMA, New York) a je designována jako cesta skládající se ze tří částí: odjezdu/odchodu, samotné cesty a příjezdu/příchodu.

Po výstupu po schodišti z přízemí se návštěvník dostane do největší expozice „All Directions“ (všemi směry), která zabírá celé první patro. V ní je prezentováno okolo sto padesáti děl a předmětů pocházejících od autorů z různých časových epoch a ze všech koutů světa. Některé jsou zapůjčené, velká část ale byla pro muzeum zakoupena či na zakázku vytvořena. Společně vytváří osobní příběhy, které místy překračují fyzické, symbolické či emocionální hranice. Prostor je rozdělen do šesti základních témat: migrace, identita, štěstí, hranice, přemístění a domov.

Vedle sebe se tu nalézají rozmanité předměty a díla starověká, novověká, a v největší míře ty z minulého století. Téma migrace je představováno obrazy, sochami, videi, instalacemi či fotografiemi. Pocházejí od začínajících i mezinárodně uznávaných umělců, jako jsou Francis Alÿs, Sophie Calle, Shilpa Gupta, William Kentridge, Kimsooja, Steve McQueen, Małgorzata Mirga-Tas, Adrian Paci, Gordon Parks, Grayson Perry, Yinka Shonibare, Bill Viola, Danh Võ... Každý z exponátů má svůj často velmi zajímavý příběh a důvod umístění v tomto muzeu. Zaujme tu hlavně newyorský autobus vyrobený z látky, trůn vyrobený z částí zbraní AK-47 a munice, rakev v podobě Mercedesu, brána bouchající do zdi, část berlínské zdi, obraz s politickými vůdci na loďce a další. Prostor je vhodně doplněn o časosběrná videa s dalšími příběhy.

Za zmínku v přízemních prostorách muzea rovněž stojí tzv. „plein“ (komunitní náměstíčko, typický prostor setkání pro nizozemská města), který je volně přístupný a jsou v něm umístěny i různé herní prvky či místa k sezení. Konají se zde různé komunitní akce a v době naší návštěvy se tu například podávalo zdarma 250 porcí jídla heri heri v rámci oslav Ketu Koki. Vřele doporučujeme návštěvu tohoto nového muzea.

